

EGODOKUMENTŲ TYRIMAI: SENOS ERDVĖS – NAUJI HORIZONTAI

ARVYDAS PACEVIČIUS

Vilniaus universiteto Bibliotekinių kūrinių ir informacijos mokslų institutas,
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva. El. paštas arvydas.pacevicius@kf.vu.lt

Straipsnyje, remiantis projektinės veiklos ir fundamentinių tyrimų rezultatais analize, aptariami paskutinių penkerių metų egodokumentų tyrimų pasiekimai ir perspektyvios studijų kryptys, ryškėjančios europinėje mokslo erdvėje ir Lietuvoje. Lietuvoje apie 2010 metus į mokslinį diskursą įvedus naują terminą egodokumentas, pastebimos sistemingesnės raštijos pirmuoju asmeniu studijos (projektai LEGODOK ir „Asmeninės lietuvių rašomosios kalbos duomenų bazės (AKdb) kūrimas“). Lietuvoje bendrąja tyrimų tendencija laikytinos elito savimonės ir tapatumo raiškos studijos, į tyrimų lauką įtraukiančios naujus šaltinius (album amicorum). Tarpdalykiniai „apačių“ tyrimai veržliai plėtojami Šiaurės Europoje. Villa Vignoni forumas inspiravo solidžias publikacijas, skirtas asmens, šeimos ir bendruomenių tapatumams transkultūrinėje perspektyvoje. Kaimyninėje Lenkijoje leidžiami egodokumentiniai istorijos šaltiniai ir fundamentiniai tyrimai neretai aprėpia ir senosios Lietuvos problematiką. Daroma išvada, kad plečiant tarptautinį bendradarbiavimą su kaimynais, Lietuvoje tęstini tiek lietuviškos egodokumentikos paveldo kaip kalbinės tapatybės raiškos, tiek transkultūriniai daugiakalbystės ir įvairialypio tapatumo sklaidos modernėjančioje visuomenėje tyrimai.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: egodokumentai, tyrimai, mokslo erdvė, sklaida, tapatumai, kalbinė tapatybė, šaltiniai.

Straipsnyje aptariami pastarųjų penkerių metų egodokumentų tyrimų rezultatai ir perspektyvios tyrimų kryptys, ryškėjančios europinėje mokslo erdvėje ir Lietuvoje. Tokį aptarimą sąlygojo kelios priežastys: visų

pirma, tradiciniu tampantis rudeninis Panevėžio forumas, į kurį susirenkama siekiant pranešti apie atradimus, išvalgas, lūkesčius. Antra – egodokumentų tyrimų Lietuvoje sukaktis: lygiai prieš penkerius metus, 2010 m. rudenį buvo pradėtas vykdyti projektas *Lietuvos egodokumentinis paveldas*, su kuriuo į Lietuvos tyrimų erdvę buvo įvestas iš esmės naujas terminas *egodokumentas*. Nors būta diskusijų, mokslo bendruomenė jį priėmė, be to, tai paskatino sistemingesnes egodokumentikos studijas. Kyla klausimas, ką daryti toliau? Į klausimą neįmanoma atsakyti neatlikus tam tikros savirefleksijos. Nesiekdami visapusiškos istoriografinės ir metodologinės analizės, susitelksime tik į Lietuvos ir kaimyninių šalių pasiekimus, taip pat į tarpdalykinius bei komunikacijos ir informacijos mokslus (archyvistiką, knygotyra, bibliotekininkystę ir informaciją, kt.), pristatysime aktualius tyrimus ir numatysime jų plėtros perspektyvas.

Bendruoju požiūriu „tyrimų erdvė“, be kita ko, mokslininkams reikia bendradarbiavimo tinklus, galimybę atlikti tarpinstitucinius ir tarptautinius tyrimus, galimybę gauti finansavimą. Žvelgiant iš „NATO piloto“ skrydžio, egodokumentų tyrimuose taip pat ryškėja tam tikros erdvės, atskleidžiančios mokslininkų kooperacijos ir projektinės veiklos tendencijas. Šiuo požiūriu čia galime išskirti dominuojančias ir periferines bendruomenes, netgi tam tikras tyrinėjimų „ašis“, jungiančias įvairių šalių (tautų) mokslininkus. Nesulaukus Europos mokslo fondo finansuojamo projekto *Raštija pirmuoju asmeniu Europos kontekste* (2009, vadovas François-Josephas Ruggiu) tęsinio, siekiant rengti kasmetines vadinamąsias *Villa Vignoni* konferencijas, skirtas egodokumentų (vadinamosios raštijos pirmuoju asmeniu) nuo XV a. pabaigos iki XIX a. tyrimams, buvo įsteigta vadinamoji *Berlyno–Romos–Paryžiaus* ašis. Jose tebegvildinama tokia tematika: atmintis ir istorija (2013, vadovas Giovanni Ciappelli, Trento universitetas); asmens, šeimos ir bendruomenių tapatumas (2014, vad. François-Josephas Ruggiu, Paryžiaus Sorbonos universitetas); transkultūrinės tyrimų dimensijos (2015, vad. Claudia Ulbrich, Laisvasis Berlyno universitetas). Įdomu, kad informacija apie šiuos renginius internete skleidžiama tik prancūzų kalba. Berlyno ir Bazelio tyrėjų bendradarbiavimo rezultatas – 2014 m. pasirodęs fundamentalus kolektyvinis darbas *Kartografuojant „Aš“*. *Asmeninių naratyvų tyrimai*

Vokietijoje ir Šveicarijoje (red. Claudia Ulbrich, Kaspar von Greyerz and Lorenz Heiligensetzer)¹. Šiame Berlyno–Bazelio „ašies“ projekte dalyvavo 11 mokslininkų², tarp jų – lietuviams iš publikacijų pažįstamas šveicaras Fabianas Brändle’is³. Minėtame kolektyviniame darbe, be kita ko, remiantis egodokumentais, aptariamos tokios temos kaip raštija ir rašymo praktikos, kūnas ir ligos, valgymo kultūra, autobiografiniai savijudybės apmąstymai ir kt.

Kaimyninėje Lenkijoje su vadinamąja memuaristika, arba „savęs liudijimu“ (čia egodokumento terminas vartojamas retai, daugiausia Torunės universiteto mokslininkų), susijusius tyrimus atlieka daugelis mokslo centrų, leidžiama nemažai egodokumentinių istorijos šaltinių (Wilano-wo atvejis⁴), atliekama fundamentalių tyrimų, kurie aprėpia ir senosios Lietuvos problematiką. Pavyzdžiui, Torunės universiteto mokslininko Adamo Kucharskio monografijoje *Theatrum peregrinandi. Pažintiniai senlenkių kelionių vėlyvajame baroke aspektai*, kuri pasirodė 2013 m.⁵, gau- su nuorodų į Lietuvos didikų, ypač Radvilų, kelionių aprašymus. Tirdami egodokumentiką lenkai bendradarbiauja su prancūzais, šveicariais, čekais, vokiečiais. Tokio bendradarbiavimo rezultatas – 2014 metais pasirodžiusi knyga *Savęs liudijimai lenkų ir vokiečių rašmenimis XV–XVIII a.*, išleista Lenkijos istorikų misijos prie Viurcburgo universiteto pastangomis⁶. Visiš- kai naujas Lenkijos ir Lietuvos mokslininkų bendradarbiavimo kūrinys –

1 *Mapping the 'I': Research on Self-Narratives in Germany and Switzerland*. Eds. Claudia Ulbrich, Kaspar von Greyerz and Lorenz Heiligensetzer. Brill, 2014.

2 Andreas Bähr, Fabian Brändle, Lorenz Heiligensetzer, Angela Heimen, Gabriele Jancke, Gudrun Piller, Sophie Ruppel, Thomas M. Safley, Claudia Ulbrich, Kaspar von Greyerz, Patricia Zihlmann-Märki.

3 BRÄNDLE, Fabian. Popular Autobiography in Switzerland. In *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje*. Sud. Arvydas Pacevičius. Vilnius, 2013. P. 149–162.

4 WERDUM, Ulryk. *Dziennik podróży 1670–1672. Dziennik wyprawy polowej 1671*. Opr. Dariusz Milewski. Muzeum Pałac w Wilanowie, 2012; GAWARECKI, Sebastian. *Diariusz drogi. Podróż Jana i Marka Sobieskich po Europie 1646–1648*. Opr. Marek Kunicki-Goldfinger. Muzeum Pałac w Wilanowie, 2013.

5 KUCHARSKI, Adam. *Theatrum peregrinandi*. Poznawcze aspekty staropolskich podróży w epoce późnego baroku. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013.

6 *Selbstzeugnisse im polnischen und deutschen Schrifttum im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit (15–18. Jahrhundert)*. Herausgegeben von Stanisław Roszak, Renata Skowrońska, Helmut Flachenecker, Roman Czaja, Janusz Tandecki. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2014.

straipsnių rinkinys *Egodokumentai. Istoriografinės tradicijos ir tyrimų perspektyvos*⁷. Lenkijos mokslininkai dalyvavo ir minėtame projekte *Lietuvos egodokumentinis paveldas*, čia itin didelis jų indėlis rengiant egodokumentinio paveldo serijos knygas, kurių jau turime penkias. Paskutinė, kuri išleista parėmus Lietuvos kultūros tarybai, – *Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis, 1910–1911*⁸.

Lietuvoje egodokumentikos tyrimai atliekami daugelyje institucijų, tačiau trūksta koordinacijos, bendradarbiavimo. Skirtingų mokslo šakų ir krypčių tyrimų objektas ir prieiga, metodologinės nuostatos lemia egodokumentų panaudojimo ir analizės principų įvairovę. Bendrąja tendencija galima laikyti pastangas egodokumentais vadinti vis daugiau šaltinių, kuriuose pasakojama apie save, t. y. kuriantį asmenį. Pavyzdžiui, tyrimai parodė nemažai atminimų albumų (lot. *album amicorum*) ir egodokumentinės raštijos sąsajų⁹. Egodokumentikos kontekste vis dažniau nagrinėjami ir kelionių aprašymai¹⁰. Tebėra aktualus siekis egodokumentus pritaikyti siauresnės tyrimų problematikos poreikiams, t. y. traktuoti juos kaip tam tikrą tyrimų priemonę. Pavyzdžiui, tai būdinga lyčių ar tautinio atgimimo studijoms (plg. čekų *Lyčių formavimas egodokumentuose*¹¹). Tradiciškai stiprūs elito savimonės ir tapatumo raiškos egodokumentikoje tyrimai. Atskira, svarbia ir perspektyvia tyrimų kryptimi laikytinos vadinamųjų „apačių“ (angl. *from below*), kurioms priskiriamos neelitinės, su liaudimi susijusios socialinės grupės, rašyti-

7 *Egodokumenty*. Tradycje historiografyczne i perspektywy badawcze. Redakcja Waldemar Chorążyczewski, Arvydas Pacevičius, Stanisław Roszak. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015.

8 *Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis, 1910–1911*. Sud. Arvydas Pacevičius. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. – Daugiau apie projekto *Lietuvos egodokumentinis paveldas* rezultatus ir publikacijas žr.: PACEVIČIUS, Arvydas. Litewski program badań egodokumentów – LEGODOK. In *Egodokumenty*. Tradycje historiografyczne i perspektywy badawcze. Redakcja Waldemar Chorążyczewski, Arvydas Pacevičius, Stanisław Roszak. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015, p. 33–43.

9 *Atminimų sodai*. Albumistikos etiudai. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos album amicorum katalogas. Parengė Rima Cicėnienė ir Reda Griškaitė. Vilnius, 2016.

10 *Kelionių aprašymai kaip egodokumentinis paveldas*. Sudarė Genovaitė Astrauskienė, Arvydas Pacevičius, Tomas Petreikis. Panevėžys, 2015.

11 *Formulation of Gender in Ego Documents*, Institute of Historical Sciences of Faculty of Arts University of Pardubice. [Žiūrėta 2015-11-15]. Prieiga per internetą <<http://uhv.upce.cz/en/formulation-of-gender-in-ego-documents/>>.

nės kultūros ir mentaliteto studijos. Kai kurių tyrinėtojų nuomone, būtent valstiečių, amatininkų, apskritai paprastų žmonių egodokumentikos tapimo tyrimai atvėrė kelią šiuolaikinei mikroistorijos, socialinės antropologijos, naujojo istorizmo perspektyvai¹². Tačiau neretai tokie tyrimai, ypač Rytų ir Šiaurės Europoje, taip pat Baltijos šalyse, nėra tapatinami su egodokumento konceptu. Vienas pavyzdys: 2013 m. Helsinkio universiteto prof. Anna Kuismin išleido knygą – kolektyvinį straipsnių rinkinį *Baltos lankos, juodos sėklos. Šiaurietiškos literatūros praktikos ilgajame XIX amžiuje*¹³ (plg. mūsų *baltos lankos, juodos avys*). Jame Suomijos, Švedijos, Islandijos, Norvegijos mokslininkai, atstovaujantys socialinės lingvistikos, istorijos, literatūros, folkloristikos sritims aiškinosi, kaip paprasti žmonės, neturėdami galimybių gauti mokyklinio išsilavinimo, kūrė įvairius, dažnai savitus tekstus: dienoraščius, laiškus, atsiminimus, rankraštinius laikraščius ir kt. Pažymėtinas Annos Catrine Edlund straipsnis¹⁴, skirtas valstiečių dienoraščių tyrimų metodologinėms problemoms (dienoraštis kaip socialinė praktika, dominuojantis ir liaudiškas raštingumas ir kt.). Su tokiais „apachių ir mažumų tyrimais“ galima sieti Lietuvos kalbos instituto, Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos ir kt. institucijų projektą „Asmeninės lietuvių rašomosios kalbos duomenų bazės kūrimas“ (AKdb), kuriuo asmeninius rašomosios lietuvių kalbos duomenis: žmonių laiškus, dienoraščius, atsiminimus, nuotraukų užrašus, raštelius ir kitus asmeninio pobūdžio rankraščius (egodokumentus)¹⁵, siekiama kaupti, skaitmeninti ir padaryti prieinamus elektroninėje terpėje.

Nemažai nuveikta tyrinėjant korespondenciją, epistolinę komunikaciją. Pažymėtina, kad, pavyzdžiui, emigrantų (išėivių, tremtinių ir pan.) laišškai imami traktuoti kaip savarankiškas žanras, turintis ypatingų požymių,

12 BERENIS, Vytautas. Egodokumentų tyrimai: ištakos, metodai, perspektyvos. Iš *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje*. Sud. Arvydas Pacevičius. Vilnius, 2013, p. 17–20.

13 *White Field, Black Seeds. Nordic Literary Practices in the Long Nineteenth Century*. Edited by Anna Kuismin & M. J. Driscoll. Helsinki: Finnish Literature Society, 2013.

14 EDLUND, Ann-Catrine. A Country Maid and her Diar. Methodological Reflections on Historical Literary Practices. In *White Field, Black Seeds. Nordic Literary Practices in the Long Nineteenth Century*. Edited by Anna Kuismin & M. J. Driscoll. Helsinki: Finnish Literature Society, 2013, p. 89–100.

15 *Mūsų laišakai*. [Žiūrėta 2015-11-15]. Prieiga per internetą <<http://www.musulaiskai.lt/index.php/apie>>.

ypač teksto specifikacijos požiūriu. Be to, juos tirti imamasi iš platesnės – egodokumentikos – perspektyvos¹⁶. Šiame kontekste minėtini Vidos Girininkienės ir prof. Domo Kauno darbai. Negalima nepaminėti svarbios įžvalgos, kuri išplaukia iš išeivio lietuvininko Jurgio Kavolio asmeninio archyvo ir kanadietiško jo laiškų tyrimo apie korespondencijos kaip viešos, ne tik privačios komunikavimo priemonės išeivijoje prigimtį ir ypatumus, cit.: „Kanadietiškieji laišškai pagal turinį, pasakojimo stilių ir paskirtį yra ne tik asmeninės komunikacijos priemonė, bet ir viešasis pranešimas giminyste susaistytų artimųjų ir pažįstamų bendruomenėi“¹⁷. Laiškai atliko keletą tik išeiviams būdingų funkcijų: padėjo telkti išeivių bendruomenę, fiksuoti išsklaidytų jos narių kontaktus, teikti vienas kitam materialinę ir moralinę paramą, išlaikyti gimtąją kalbą. Šie laišškai aktualūs ir kitais aspektais, pirmiausia kaip Mažosios Lietuvos lietuvių kalbos ir rašto, laiško kaip egodokumentinio paveldo paminklai. Kultūrininko Jono Mačiulio 1944–1956 metų laišškai mylimai žmonai Eugenijai Mačiulienei (dauguma į tremtį), V. Girininkienės nuomone, buvo savotiškas išlikimo garantas, tai buvo laišškai „iš tremties į tremtį“, nes tą, kuris rašė, taip pat lydėjo nuolatinė baimė ir įtampa. Šie epistolinės literatūros kūriniai, sutelkti viename rinkinyje, tampa vientisu pasakojimu, romanu. Tai epochos dokumentas, tremties iš tėviškės liudijimas, egodokumentika, kurioje atsispindi ne tik asmeninė, vidinių išgyvenimų kupina Tėvynėje išgyventa drama, bet ir socialiniai įvairių to meto visuomenės grupių ryšiai, kasdienis paties ir artimųjų gyvenimas, perteiktas per „savęs liudijimą“, kurį dažnai riboja tam tikros aplinkybės¹⁸. Galima būtų pridurti – ir sekinanti savicenzūra bei trauminės patirties liudijimas....

16 BANKAUKSKAITĖ-SEREIKIENĖ, Gabija, STATKEVIČIŪTĖ, Karolina. Šatrijos Raganos egodokumentų sąsajos: laišškai ir atsiminimai. *Acta Litteraria Comparativa*. Laiškas literatūroje ir kultūroje, 2015, nr. 7, p. 185; *Vaclavo Biržiškos ir Petro Joniko susirašinėjimas (1948–1955)* Parengė Roma Bončkutė. Klaipėda, 2015. Plg. SAURER, Edith, STEIDL, Annemarie. Ego Documents Entered Migration History. In *Migrations: Interdisciplinary Perspectives*. Eds M. Messer, R. Schroeder, R. Wodak. Springer, 2012, p. 155–161.

17 *Pirmieji Mažosios Lietuvos lietuviai Kanadoje*. Išeivio Jurgio Kavolio 1891–1940 metų dokumentinis paveldas. Sudarė Vilija Gerulaitienė, Domas Kaunas, Audronė Matijošienė. Vilnius, 2015, p. 56.

18 MAČIULIS, Jonas. *Laiškai Eugenijai (1944–1956)*. Sud. Vida Girininkienė. Vilnius, 2015, p. 7–8.

Menkai tyrinėta egodokumentikos sritis yra autobiografija *sensu stricto*. Tikėtina, kad postūmų sistemingesnėms šio reiškinio, kurio raida Lietuvoje gali būti siejama su dvasininkijos, ypač vienuolių, refleksijomis, studijoms suteiks baigiama rengti mokslininko, bitininko, ichtiologo Mykolo Kazimiero Girdvainio (1841–1925) autobiografija, kurią ketinama išleisti (bendras Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto projektas kartu su Gamtos tyrimų centru). Tokių tyrimų sklaidai svarbus komunistinio laikotarpio Lenkijos autobiografijoms (angl. *Curriculum Vitae*) skirtas straipsnis minėtam rinkinyje *Egodokumentai. Istoriografijos tradicijos*¹⁹. Pabaigoje keletas žodžių apie projekto LEGODOK rezultatų sklaidą, atsiliepimus ir publikacijų recenzijas. Lietuvoje jau recenzuotos visos vykdant mokslinį projektą *Lietuvos egodokumentinis paveldas* pasirodžiusios publikacijos²⁰. Lenkijos mokslinėje spaudoje recenzuotas *Butlerio kelionės dienoraštis*²¹. Aurelija Tamošiūnaitė, recenzuodama knygą – straipsnių rinkinį *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje* pažymėjo, kad knyga turėtų įkvėpti tyrėjus imtis lietuviškos egodokumentikos paveldo, kalbinės tapatybės raiškos tyrimų, fiksuoti lietuviškos kalbinės tapatybės suvokimą, jos raidą, sąsajas su socialiniais, politiniais visuomenės pokyčiais²². Galima būtų pridurti, kad būtini ir daugiakalbystės bei įvairiapusiški tapatumo raiškos egodokumentuose tyrimai.

Apskritai galima teigti, kad dėmesys egodokumentikai Lietuvoje išaugo apie 2010 metus, kai į mokslinį diskursą buvo įvestas naujas terminas egodokumentas, kurio konceptuali adaptacija paskatino sistemingesnes raštijos pirmuoju asmeniu studijas. Lietuvoje bendrąja tyrimų tendencija galima laikyti elito (Radvilų, Riomerių) savimonės ir tapatumo raiškos studijas, taip pat pastangas į tyrimų lauką įtraukti vis daugiau šaltinių, pavyzdžiui, atminimų albumus (*album amicorum*), kuriuose pasakojama apie save, t. y. kuriantį asmenį. Lietuvoje tradiciškai stiprios vadinamųjų „apa-

19 SIUDA, Kamila. Życiorysy jako egodokumenty. In *Egodokumenty*. Tradycje historiografyczne i perspektywy badawcze. Redakcja Waldemar Chorążyczewski, Arvydas Pacevičius, Stanisław Roszak. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015, p. 131–166.

20 BŪČYS, Žygintas. Lituanistinės egodokumentikos atradimai. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 336–342.

21 KUCHARSKI, Adam. Dziennik podróży Butlera do Włoch i Niemiec w latach 1779–1780. Recenzja. *Czaszy Nowożytnie*, 2014, t. 27, s. 310–315.

22 TAMOŠIŪNAITĖ, Aurelija. Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje. Recenzija. *Archivum Lithuanicum*, 2014, t. 16, p. 438.

čių“ (angl. *from below*), kurioms priskiriamos neelitinės socialinės grupės, studijos. Jos apima rašytinės kultūros ir mentaliteto kaitos, siejamos su tautinio atgimimo problematika, tyrimus. Juose egodokumentai (taip pat laiškai) ir jų sklaida ankstyvojoje modernybėje traktuojama kaip vieša, o ne tik privati komunikavimo priemonė. Tarpdalykiniai „apačių“ tyrimai veržliai plėtojami Šiaurės Europoje, o štai Vakarų Europoje (Italijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje) didžiausias dėmesys skiriamas asmens, šeimos ir bendruomenių tapatumams transkultūrinėje perspektyvoje. Ryškėjant tam tikroms tyrimų ašims plėstinas tarptautinis bendradarbiavimas su kaimyninių šalių mokslininkais, o Lietuvoje tęstinai tiek lietuviškos egodokumentikos paveldo kaip kalbinės tapatybės raiškos, tiek transkultūriniai daugiakalbystės ir įvairialypio tapatumo sklaidos modernėjančioje visuomenėje tyrimai. Taigi, egodokumentikos lankos dar baltos, o horizontai egodokumentikos tyrimams – platus. Avis yra kur ganyti...

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. *Atminimų sodai*. Albumistikos etiudai. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos *album amicorum* katalogas. Parengė Rima Cicėnienė ir Reda Griškaitė. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2016. 806 p.
2. BANKAUKSKAITĖ-SEREIKIENĖ, Gabija, STATKEVIČIŪTĖ, Karolina. Šatrijos Raganos egodokumentų sąsajos: laiškai ir atsiminimai. *Acta Litteraria Comparativa*. Laiškas literatūroje ir kultūroje. 2015, nr. 7, p. 184–199.
3. BERENIS, Vytautas. Egodokumentų tyrimai: ištakos, metodai, perspektyvos. Iš *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje*. Sud. Arvydas Pacevičius. Vilnius, 2013, p. 13–26.
4. BRÄNDLE, Fabian. Popular Autobiography in Switzerland. In *Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje*. Sud. Arvydas Pacevičius. Vilnius, 2013. P. 149–162.
5. BŪČYS, Žyngintas. Lituanistinės egodokumentikos atradimai. *Knygotyra*, 2014, t. 63, p. 336–342.
6. EDLUND, Ann-Catrine. A Country Maid and her Diar. Methodological Reflections on Historical Literary Practices. In *White Field, Black Seeds*. Nordic Literary Practices in the Long Nineteenth Century. Edited by Anna Kuismin & M. J. Driscoll. Helsinki: Finnish Literature Society, 2013, p. 89–100.
7. *Egodokumenty*. Tradycje historiografyczne i perspektywy badawcze. Redakcja Waldemar Chorążyczewski, Arvydas Pacevičius, Stanisław Roszak. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015. 200 p.
8. *Formulation of Gender in Ego Documents*, Institute of Historical Sciences of Faculty of Arts University of Pardubice. [Žiūrėta 2015-11-15]. Prieiga per internetą <<http://uhv.upce.cz/en/formulation-of-gender-in-ego-documents/>>.

9. GAWARECKI, Sebastian. *Diariusz drogi*. Podróż Jana i Marka Sobieskich po Europie 1646–1648. Opr. Marek Kunicki-Goldfinger. Muzeum Pałac w Wilanowie, 2013. 323 p.
10. *Kelionių aprašymai kaip egodokumentinis paveldas*. Sudarė Genovaitė Astrauskienė, Arvydas Pacevičius, Tomas Petreikis. Panevėžys: Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, 2015. 158 p.
11. KUCHARSKI, Adam. Dziennik podróży Butlera do Włoch i Niemiec w latach 1779–1780. Recenzja. *Czasy Nowożytnie*, 2014, t. 27, s. 310–315.
12. KUCHARSKI, Adam. *Theatrum peregrinandi*. Poznawcze aspekty staropolskich podróży w epoce późnego baroku. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013. 564 p.
13. MACIULIS, Jonas. *Laiškai Eugenijai (1944–1956)*. Sud. Vida Girininkienė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015. 504 p.
14. *Mapping the T: Research on Self-Narratives in Germany and Switzerland*. Eds. Claudia Ulbrich, Kaspar von Greyerz and Lorenz Heiligensetzer. Brill, 2014. 302 p.
15. *Mūsų laiškai*. [Žiūrėta 2015-11-15]. Prieiga per internetą <<http://www.musulaiskai.lt/index.php/apie>>
16. PACEVIČIUS, Arvydas. Litewski program badań egodokumentów – LEGODOK. In *Egodokumenty*. Tradycje historiograficzne i perspektywy badawcze. Redakcja Waldemar Chorążyczewski, Arvydas Pacevičius, Stanisław Roszak. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015, p. 33–43.
17. *Pirmieji Mažosios Lietuvos lietuviai Kanadoje*. Išeivio Jurgio Kavolio 1891–1940 metų dokumentinis paveldas: šaltinių publikacija. Sudarė Vilija Gerulaitienė, Domas Kaunas, Audronė Matijošienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015. 272 p.
18. SAURER, Edith, STEIDL, Annemarie. Ego Documents Entered Migration History. In: *Migrations: Interdisciplinary Perspectives*. Eds M. Messer, R. Schroeder, R. Wodak. Springer, 2012, p. 155–161.
19. *Selbstzeugnisse im polnischen und deutschen Schrifttum im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit (15–18. Jahrhundert)*. Herausgegeben von Stanisław Roszak, Renata Skowrońska, Helmut Flachenecker, Roman Czaja, Janusz Tandecki. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2014. 366 p.
20. SIUDA, Kamila. Życiorysy jako egodokumenty. In *Egodokumenty*. Tradycje historiograficzne i perspektywy badawcze. Redakcja Waldemar Chorążyczewski, Arvydas Pacevičius, Stanisław Roszak. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015, p. 131-166.
21. TAMOŠIŪNAITĖ, Aurelija. Egodokumentai ir privati Lietuvos erdvė XVI–XX amžiuje. Recenzija. *Archivum Lithuanicum*, 2014, t. 16, p. 423-438.
22. *Vaclovo Biržiškis ir Petro Joniko susirašinėjimas (1948–1955)*. Parengė Roma Bončkutė. Klaipėda: Klaipėdos universitetas, 2015. 343 p.
23. *Vilniaus viešosios bibliotekos dienoraštis, 1910–1911*. Sud. Arvydas Pacevičius. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014. 178 p.
24. WERDUM, Ulryk. *Dziennik podróży 1670–1672*. Dziennik wyprawy polowej 1671. Opr. Dariusz Milewski. Muzeum Pałac w Wilanowie, 2012. 302 p.
25. *White Field, Black Seeds*. Nordic Literary Practices in the Long Nineteenth Century. Edited by Anna Kuismin & M. J. Driscoll. Helsinki: Finnish Literature Society, 2013. 216 p.

STUDY OF EGODOCUMENTS: OLD SPACES – NEW HORIZONS

ARVYDAS PACEVIČIUS

SUMMARY

Based on the analysis of project results, the article discusses the achievements in the study of egodocuments over the past five years and the prospective study fields emerging in the European research area and Lithuania. In Lithuania, attention to egodocuments increased in around 2010 after a new term – *egodocument* – was introduced to scientific discourse; its conceptual adaptation led to more systematic studies of writings in the first person. In addition to the studies published in the framework of the project *Egodocumental Heritage of Lithuania* (LEGODOK), the project *Creation of the Private Written Lithuanian Language Database* (AKdb) implemented by the Institute of the Lithuanian Language and its partners deserves a special mention; in the frames of the project, the data of the written Lithuanian language (letters, diaries, memoirs, inscriptions on photographs) are collected and digitalised electronically. In Lithuania, the general research tendency can be considered the studies on self-consciousness and identity expression of the elite (Radziwiłł, Römer) as well as the attempts to add an increasing number of sources to the research field, e.g. memory books (*album amicorum*) telling about oneself, i.e. the creating person. Traditionally, the so called ‘from below’ studies focusing on non-elite social groups are strong in Lithuania. They include the research of written culture and mentality change associated with national revival related problems. They consider egodocuments (including letters) and their dissemination in the period of early modernity a public rather than private means of communication. Inter-disciplinary ‘from below’ studies are viable in Northern Europe (Anna Kuismín). In Western Europe the *Villa Vignoni* forum, bringing together Italian, French and German researchers (Giovanni Ciappelli, François-Josephas Ruggiu, Claudia Ulbrich), inspired solid publications dedicated to personal, familial and communal identities in a cross-cultural perspective. The published egodocumentary history sources and the fundamental research carried out in Poland often extend to the issues of old Lithuania (Adam Kucharski, Stanisław Roszak). Therefore, with certain research tendencies coming to the fore, the article makes a conclusion that by expanding international cooperation with our neighbours, the research of the egodocumentary heritage of Lithuania as expression of linguistic identity as well as cross-cultural research of multilingualism and dissemination of multidimensional identity in the modernising society should be continued in Lithuania.